

ІСТОРІЯ КРИЛІВСЬКОЇ ШКОЛИ З ЧАСУ Її ВИНИКНЕННЯ І ДО НАШИХ ДНІВ

Село Крилів, яке знаходиться на півдні Кореччини та Південному Сході Рівненської області, має давню історію. Перша згадка про нього датується 1568 роком в історичному документі „Грамоти великих князів Литовських з 1390 по 1569 рік“, видані під редакцією Антоновича в 1868 році в м. Києві. Багато подій з того часу відбувалося в соціально-економічному, політичному і культурному житті крилівчан.

Згідно з реформами адміністративно-політичного управління 60-70 рр. XIX ст. шкільна реформа 1864 року вводила єдину систему початкової освіти і давала можливість виникненню шкіл у сільській місцевості.

Восени 1885 р. в с. Крилів була відкрита двокласна церковно-приходська школа. У праці Теодоровича „Историко-статистическое описание церквей и приходов Вольшской епархии“ згадується: «Церковно-приходская школа открыта в 1885 году в общественном доме с содержанием учителя 100 рублей в месяц».

Першим учителем у селі був Дмитро Іванович Новослецький. Навчання в школі велося російською мовою, так як паш край тоді входив до складу Російської Імперії. Школа була побудована в центрі села недалеко від церкви. Процес навчання тривав з 1 листопада до кінця травня. Навчалися тільки хлопчики, дівчаток не було. Вивчали у школі Закон Божий, вчилися читати, писати, рахувати. Після закінчення другого класу випускники складали іспити в селі Черниця. Після закінчення церковно-приходської школи випускники не мали змоги далі вчитись через дві причини: школа не давала достатньої підготовки для вступу до гімназії чи вузу, з іншої сторони - соціально-економічне становище батьків вимагало допомоги їм з боку дітей по домашньому господарству. Про перших випускників відомостей майже не збереглося. Колишній житель села Крилів Стспаюк Максим Григорович 1896 року народження про навчання в школі згадував так: „Вчитись у школі було дуже важко. Все зводилося до заучування письма, математики, читання та Закону Божого. Перед початком навчання всі учні читали молитву „Преплаж Господи“: „Преплаж Господи. Пошли нам благодать Твою, ласку Духа Твого Святого, щоб ми уважно переймаючи науку, вирости Тобі. Творцеві нашому, на славу Батьківщині нашій і для Творця Твого. Амінь“.

Шановними випускниками в селі були Крохмалюк Онисій, який пізніше працював у селі вчителем, виконував обов'язки сільського старости, був писарем, сільським бухгалтером. Односельчани тоді казали: „Найграмотнішим у селі був Онисько“. Левко Рябого допомагав односельчанам писати листи, різні звернення, читав у церкві, вів церковний хор. Кравчук Прокін (Прокопцьо) складав вірші, притчі, які, на жаль, ніде не публікувались.

Стспанюк Панас Григорович дослужився до поруччика в період Першої світової війни, був поранений і в госпіталі міста Київ помер.

Напередодні Першої світової війни у ЦПШ вчилися дівчата. Так дочка Климук Феодосія Максимовича отримувала грошову державну допомогу за те, що її батько був ветераном Російсько-японської війни, а вона була ученицею ЦПШ. Про це згадувала найстаріша жителька с.Крилів Ничипорук Опанасія Миколаївна.

З 1914 по 1920 рр школа працювала з перервами, так як це був період Першої світової та громадянської воєн.

Згідно з Ризьким договором 1921 року с.Крилів було прикордонною зоною і входило до складу Польщі. На західній Україні поляки проводили свою політику з метою зміцнення Польської держави, яка базувалась на ополяченні українського населення, в тому числі і крилівчан. Школу було перейменовано із церковно-приходської у початкову школу з 4-річним навчанням. Навчання велось польською мовою, освіта була ідеологізована: потрібно було возвеличувати Польську державу, її діячів, зокрема Ю. Пілсудського, І .Мостіцького та інших.

За даними 1938 року в школі навчалось 42 учні. Місцевий священник Корчинський О.Т. дістав дозвіл від Польського Сейму проводити уроки українською мовою. У нього була велика бібліотека, мав піаніно. Про нього в крилівчан склалась думка, що це була високоосвічена, розумна й ерудова людина.

Із вступом Радянської Армії у 1939 році розпочався процес радянзації у Західній Україні та селі Крилів. Польська школа була перейменована у чотирикласу радянську школу. Із східної України були направлені в школу дві молоді вчительки для пропаганди Радянської влади. Це Галина Миколаївна (прізвисько невідоме) та Ангело Марія Петрівна. Так як освітою намагались охопити всю молодь, то приміщення школи не вистачало, тому уроки проводились у Лойчук Одарки та Голубишиної Наталки. Молоді вчительки крім навчання основ наук увечері читали лекції про внутрішню і зовнішню політику СРСР, мудрого вождя "батька народів" І.В.Сталіна. У 1940 році було вперше створено комсомольську організацію на чолі з секретарем Сидьом Іваном Митрофановичем. Першими комсомольцями в селі були Карплюк Омелько Маркович, Скиданюк Василь Петрович та інші. Під керівництвом регента Брюховського діяла організація „Просвіта”. У

березні 1941 року органами НКВС було арештовано 15 чоловік - випускників попередніх років, звинувачених у націоналізмі, які так і не повернулись на рідну землю. Серед них були Горкуп П.Ю., Климук Л.С., Гринь М.П., Ярмолюк Д.Ф., Демчук Ю.Т., Захарчук СІ., Миськевич П.А., Ковальчук С.А., Ярмолюк Ф.А., Сабанюк О.П., Паламарчук П.А., Кравчук Г.Т., Музичук Г.М,

Випускниця минулих років Мороз Агафія була першим депутатом Народних

зборів Західної України, загинула в роки Великої Вітчизняної війни.

Коли у 1941 році розпочалася Велика Вітчизняна війна, вчителі продовжували працювати. Так як під час окупації була страшна епідемія тифу, то навчання припинилося. Коли в січні 1944 року розпочалося звільнення нашого району від німецько-фашистських загарбників, знову в нашому краї продовжувався процес радянзації. Так із Східної України були направлені вчителі Ярошинська М.П., Торкуль Г.С, із Хмельницької області села Головне працював учителем Шелест Василь Петрович, який був великим прихильником ідеї світового комуністичного майбутнього. Загинув у 1946 році. Працювати вчителем у цей період було деже важко, так як до 1950 року це був період протистояння радянської і національної ідеології. Вчитель знаходився „між двох вогнів”.

У 1946 році першою завідуючою Крилівської початкової школи стала Шеремет Ліда Данилівна. Про цей період вона згадувала: „Я намагалась чесно працювати, і чесно навчати дітей, не вникала ні в яку політику”. У цей період у школі була дуже велика плінність педагогічних кадрів. Були випадки, коли вчителі працювали по декілька місяців. Серед учителів процвітали доноси у вищі інстанції. Але, не дивлячись на ці недоліки, Крилівська школа мала свої позитивні сторони. Так її випускники стали відомими людьми. Ничипорук Федосій Прокопович працював директором деревообробного заводу М.Чебоксари, замміністра лісової промисловості РСФР; Сидь Яків працював директором Київського машинобудівного заводу, потім директором одного із заводів м. Бердянськ; Українець Василь Федорович працював капітаном цивільного судна М.Владивосток; Слива Павло Микитович став ветлікарем, Гринь Павло - інженером на одному із Московських заводів, Сабанюк Марія Степанівна працювала медпрацівником у селі Крилів.

У 1950 році школа почала прогресувати: із початкової стала п'ятикласна і шестикласна. У 1951 році школа стала семикласною, а у 1953 році був перший випускник восьмикласників. У цей період працювали: Червук М.Є., Демедюк В.С, Демедюк В.С., Мельник Г.Д., Камінська А.Д. Директором школи у 1951 році була Перчук Ніна Іванівна. З 1951 по 1957 рік було п'ять директорів: Юрчук, Дипко Л.І., Карамзін, Санчило.

У 1951 році було збудовано нову школу. Першими її вчителями були Грищук В.Г., Коханюк Г.Ф., Гончало М.Г., Ковальчук В.С. У 1954 році в школі працювало 14 вчителів і було дев'ять класів. У 1955 році Крилівська школа випустила перших випускників десятих класів. Першим директором середньої школи був Юрчук І.К., класним керівником випускного класу була Орлова К.Ю. Із школи було випущено 30 випускників, серед яких Сабанюк Д.С. (кінчив військову академію і став першим офіцером із села), Сидь Василь Митрофанович (викладач Львівського технікуму механічної обробки деревини), Альбун Василь - льотчик, Жовнерук Степан Сергійович (головний

бухгалтер КСП с. Крилів), Горкун Ніна Федорівна (бухгалтер сільської ради), Ничипорук Іван Прокопович (секретар сільської ради).

З 1955 року по 1957 рік не вистачало навчальних приміщень у школі, тому навчання велось у клубі в „червоному куточку”, який був на тракторному стані.

У 1958 році у школі було добудоване нове приміщення. Школу було побудовано літерою „Г”. В цей період біля школи посаджено фруктовий сад.

У 1957 році директором був призначений Санчило Владислав Львович. Це була особистість неординарна; він володів хорошими організаторськими здібностями, був хороший оратор; вмільний учитель; умів добре тримати шкільний колектив. У школі працювало 30 вчителів, було відкрито бібліотеку, майстерню, спортзал, спортивний майданчик.

У 1962 році Санчила було звільнено і призначено Мариняка Ярослава Федоровича. Він більше вникав у шкільні справи. Його не цікавило сільське та колгоспне життя. Він виконував, що йому вказували зверху, в школі було дуже багато другорічників. У 1962 році у школу було придбано машину ЗІС-5 І, трактор „Універсал”, учні проходили виробниче навчання. В школі почали працювати Камінська Г.Д., Рибак Т.Г., Корнійчук І.П., Оверчук О.Л., та інші. Продовжувалась плінність кадрів.

З 1966 по 1968 рік директором школи працював Германюк Михайло Васильович. З розповіді вчителів, це була людина поважна, чесна, розумна, хороший вчитель географії. В школі створені кабінети географії, фізики, хімії. Діяв мішаний, а потім чоловічий хор, яким керував директор. Велику увагу він приділяв фізкультурі і спорту. В цей період починається пропганда войовничого атеїзму, тому вчителям доводилось чергувати на Пасху і Різдво біля церкви. Учням заборонялося колядувати, щедрувати. Кращими випускниками цього періоду стали Рябчук Микола (журналіст), Кіпзерська Олена (вчитель), Савчук Г.Л. (вчитель), Сабанюк М. І. (вчитель), Демедюк Н.Д. (вчитель), Федоришин А. Н. (офіцер). Інші випускники стали хорошими працівниками колгоспу, району, області.

З 1968 по 1977 рік директорам школи був Хмеляр Макар Степанович. При ньому було добудовано шкільну їдальню, майстерню, жилий будинок для вчителів. Навчання велось у дві зміни. Чисельність учнів досягала більше, ніж 600 чоловік. В 1975 році в Крилівській школі розпочала свою трудову діяльність і теперішня начальник відділу освіти Дицяк Ніна Миколаївна.

З 1969 по 1978 рік у школі працювала заслужений працівник освіти України, вчителька історії Литвишко Ольга Опанасівна. Вона була організатором позакласної роботи, партторгом школи. Проводила багато шкільних вечорів, вела велику пропгандистську роботу, повністю віддавалась школі.

У 1978 році першим медалістом став І оркун Василь Степанович (нині вчитель математики та інформатики Крилівської школи).

З кінця 1977 по 1978 рік обов'язки директора школи виконувала Українець Ганна Дем'янівна. Педколектив школи збагатився новими кадрами: Мамай О.І., Мамай З.І., Паламарчук П.М., Паламарчук Н.З., Дмитрук Г.Л., Кравчук М.Л., Євтушок О.М., Євтушок Т., Фсрснчук В. та інші.

З 1978 по 1979 рік директором школи був Ференчук Володимир Йосипович.

У 1979 році було відкрито нове приміщення Крилівської середньої школи. Велику допомогу у будівництві нової школи надав голова колгоспу „Перше травня” Камінський Іван Михайлович.

З 1979 по 1993 рік директором школи був Паламарчук Петро Михайлович. У школі було обладнано багато навчальних кабінетів, велика увага приділялась спортивно-масовій роботі та художній самодіяльності.

З 1980-1982 рік у школі почали працювати її випускники Горкун М.С., Найко М.В., Чича В.В., Горкун В.С., Музичук В.О., Васильчишин І.Ю., Мамончук Л.І. в цей період педагогічний колектив був дуже молодим . У школі працювали такі молоді вчителі, як Дмитрук Д.П., Полянничко Н.Д., Ничипорук С.П., Марисюк Г.А.

У середині 80-х років діяли виховні центри і підлітковий клуб, керувала Снопок О.С.(нині голова Крилівської сільської ради), створений на базі сільського будинку культури.

У 1985 році тут відкритий музей, дитяча музична школа. З 1993 по 1997 рік директором школи б)05 Чича В.В. З 1997 року по наш час директором школи працює Горкун М.С. Кращими випускниками останніх десятиліть стали Чернега В.П.(полковник міліції м.Київ), Савчук М.Т. (полковник збройних сил України), Гнатюк І.М., Тимощук О.Ф. (кандидат технологічних наук, працівник Інституту екології міста Москви), Сорочук Л.В. (кандидат філологічних наук), Камікський А.Цголова Рівненської районної державної адміністрації, депутат обласної ради).

З 1978 по 2003 рік Крилівську ЗОШ І-ІІІ ступенів із золотими та срібними медалями закінчило 57 учнів.

*Василь Чича,
вчитель історії
ЗНЗ І-ІІІ ст. с. Крилів*